

Routeplan samenwerkingsproces INV-KNNV, Notitie van 2 december 2014.

Contourennota, Samen op weg naar een nieuwe organisatie (2015).

Inspiratie-notitie voor samenwerking IVN- en KNNV-afdelingen (september 2012).

De KNNV en natuurbescherming, Natuur- en Landschapsbehoud nr. 3, juni 1991. Blz. 1-43.

Berendse, Frank (2016), Wilde Apen, natuurbescherming in Nederland. KNNV Uitgeverij Zeist.

Gorter, H.P., Ruimte voor Natuur, 80 jaar bezig voor de natuur van de toekomst, Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, 's-Graveland 1986.

Orchideeën

door Ate van der Kooi

Ruim veertig jaar geleden kwam ik in aanraking met orchideeën. Ik was al geïnteresseerd in planten en dieren, maar kreeg op een verjaardag van mijn klas indertijd mijn eerste orchidee: een *Odontoglossum bicktoniense*. Het begin van de ellende!

Ik had toentertijd een verzameling opgezette dieren, die voor een groot deel van de hand werd gedaan. Daarvoor in de plaats kwamen orchideeën. Dat bleek niet mee te vallen, want volgens insiders kon je geen orchideeën in de huiskamer kweken. Tegenwoordig is dat geen punt meer. In plaats van geraniums(?) zie je overal *Phalanopsis*hybriden en anders wel *Onci-*

diumhybriden of Dendrobiumhybriden in de huiskamers.

In de tijd dat ik op Texel woonde, kwam ik ook te weten dat je er ook heel wat orchideeën in de natuur kon vinden, zowel in de duinen, als binnendijs aan de Waddenkant van het eiland. Verschillende soorten die je hier ook kunt vinden, als het moet bij de Tenellapas, zoals de harlekijnorchis, de breedbladige orchis, de rietorchis, de gevlekte orchis, moeraswespenorchis en een keer in de buurt van de Muy de welriekende nachtorchis. Maar dan heb ik het over de jaren zestig.

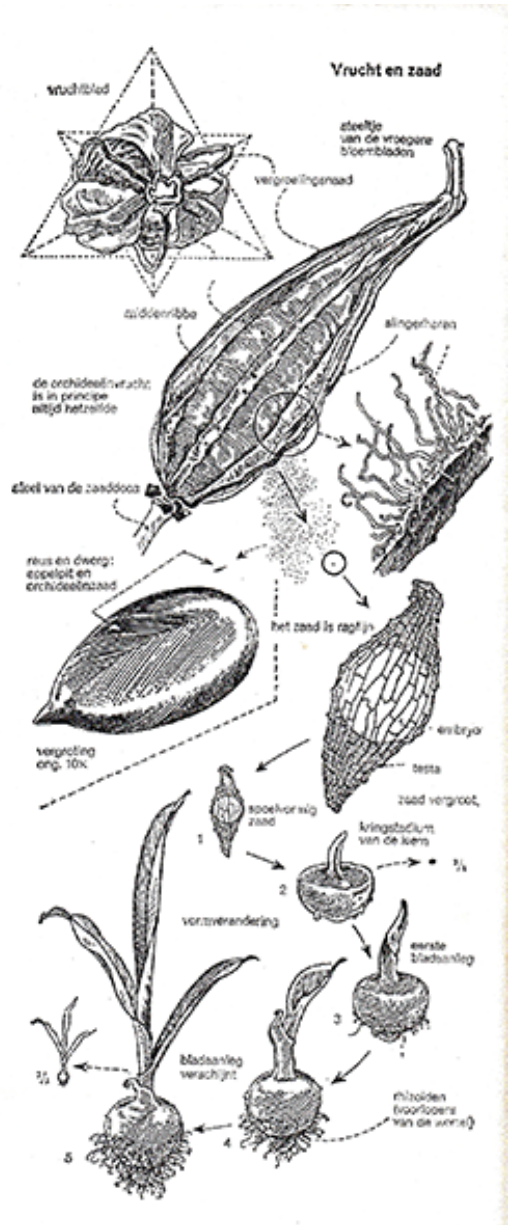
Bijgaande tekening toont het ontkiemen en de groei van een orchideezaadje tot een kiemplant. (bron: Walter Richter).

Heel lang was het heel moeilijk om orchideeën te kweken. Dat lag vooral aan het feit dat orchideeën wat het ontkiemen van het stoffijne zaad betreft een bepaalde schimmel nodig hebben om zich te "ontplooiën". Een zeer ver ontwikkelde vorm van **symbiose!** Orchideeënzaad is het fijnste zaad in de bloemenwereld. In het begin van de vorige eeuw ontdekten onderzoekers dat het zaad zo klein is dat het praktisch geen reservevoedsel bevat. De schimmels die het zaad binnendringen, verschaffen het zaad de benodigde suikers en andere voedingsstoffen. Sommige orchideeën hun leven lang!

Men slaagde erin de samenstelling uit te vogelen en met behulp van voedingsbodems, erlenmeyers en het werken in laboratoria het kweken en kruisen van orchideeën makkelijker te maken. Maar de grote doorbraak kwam in 1960. Een Franse geleerde, Georges Morel, slaagde erin door middel van de zogenoemde "meristeen-cultuur" van één plant honderden planten te kweken (oftewel "**klonen**"). Heel wat bloemplanten hebben 'slappende' knoppen en die kunnen in laboratoria in heel kleine stukjes verdeeld worden en op voedingsbodems in glazen kolven tot wasdom gebracht worden.

Tegenwoordig past men deze wijze van vermeerdering van planten niet alleen bij dure planten toe, maar ook bij bepaalde groentes en andere landbouwgewassen.

Maar niet alleen bij het ontkiemen en opgroeien van een orchidee is er sprake van een vorm van samenleving tus-

sen orchideeën en andere organismen. Bij de voortplanting, in het bijzonder de bestuiving, hebben orchideeën onvoorstelbare trucjes uitgehaald. Te veel om op te noemen: niet alleen insecten, zoals wespen, bijen, vlinders, maar ook kolibries en zelfs vleermuizen zijn de klos. Zowel de vorm van de bloem, als ook geuren spelen een grote rol bij het lokken van insecten, bijvoorbeeld bij sommige orchissoorten die vrouwtjesinsecten nabootsen, waarvan de mannetjes eerder uitkomen dan de vrouwtjes. Zij worden dan niet alleen aangetrokken door het uiterlijk, maar ook door bepaalde, specifieke geuren en proberen te paren met de desbetreffende bloem. Of neem sommige venusschoentjes, die op de petalen "vliegjes" hebben gevormd, waardoor andere vliegen gelokt worden. Of de orchidee vormt een zeer lang spoor, waarbij alleen bepaalde nachtvlinders in staat zijn om de nectar er uit halen, zoals bij de *Angraecum sesquipedale* in Madagascar.

Wat me de laatste jaren opvalt, is de toenemende interesse en vraag naar wilde orchideeën in de tuin. Zoals op de laatste "garden fair" in Oostvoorne, waar verscheidene kwekers orchideeën in de aanbieding hadden, die je in je tuin kunt poten. Onder meer *Epipactis*soorten, maar ook *Cypripediums*, *Bletillia striata*, *Pleiones* en zelfs tongorchis. Sommige van deze planten kunnen tot 20° C vorst verdragen, mits ze min of meer droog staan in de winter. Al met al behoren de orchideeën tot de grootste plantenfamilie en tot de eenzaadlobbigen. Volgens botanici behoren de orchideeën tot een van de jongste plantenfamilies en zijn daardoor heel makkelijk nieuwe variëteiten te ontwikkelen. Naar schatting tegen de 30.000 soorten plus onvoorstelbaar veel kruisingen. Naar alle waarschijnlijkheid ook met de meest gevarieerde en bizarre bloemvormen. Wetenschappelijke namen zijn tegenwoordig nogal veranderlijk, moeilijk om dat bij te houden. Heb je eens wat wetenschappelijke namen geleerd, hebben ze het weer veranderd.

Wilt u meer weten, dan kunt u te kust en te keur aan boeken komen over deze bijzondere plantenfamilie.

Enkele boeken:

Orchideeën, Alice Skelsey (1979), Amsterdam., De Lantaarn.

ISBN 907048532X

Orchideeën, Walter Richter (1970), W.J.Thieme & Cie Zutphen

Orchideeën in eigen tuin, O.Sadovsky (1968), L.J.Veen, Amsterdam

De verspreiding van de inheemse orchideeën in Nederland,

C.A.J.Kreutz (1987)

K.N.N.V, W.J.Thieme &Cie Zutphen, ISBN 9003901615355

The Manual of cultivated Orchidspecies, o.a.Helmut Bechtel

(1992). Blandford Press Londen

Orchideeënkoorts. Een verhaal over liefde, wellust en merkwaardige mensen,

Eric Hansen (2000), BZZTôH Den Haag, ISBN 9055017558 8

Voor al het laatste boek is het lezen meer dan waard!

Orchideeën, tweemaandelijks tijdschrift van de NOV